

ОСОБЛИВОСТІ САМОСТІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ В ОВОЛОДІННІ НАВИЧКАМИ БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ПРИ ПОВОДЖЕННІ ЗІ ЗБРОЄЮ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ ВВ МВС УКРАЇНИ

У статті визначено особливості самостійної підготовки в оволодінні навичками безпечної поведінки при поводженні зі зброєю військовослужбовцями ВВ МВС України в процесі вивчення дисципліни “Вогнева підготовка”.

Ключові слова: самостійна підготовка; професійна діяльність; навички, безпечна поведінка, військовослужбовці; зброя; вогнева підготовка.

Постановка проблеми. В ході виконання завдань службової діяльності військовослужбовцями внутрішніх військ МВС України виникають реальні ситуації, в яких може бути застосована вогнепальна зброя на ураження. В зв'язку з цим постає нагальна проблема не тільки дотримання вимог чинного законодавства із забезпечення прав і свобод громадян, а й безпечного поводження зі зброєю, сформованих навичок швидкого та самостійного прийняття військовослужбовцями складних рішень в екстремальних ситуаціях, запобігання випадків травмування або загибелі. Аналіз сучасної політичної, економічної, соціальної ситуації в країні та світі, правових особливостей громадянських конфліктів, а також навчально-методичної літератури з вогневої підготовки показує, що фахівець ВВ МВС України повинен володіти ґрунтовними професійними знаннями та розвинутим світоглядом. Отже, необхідно закласти в майбутніх офіцерах–військовослужбовцях ВВ МВС України механізми самоосвіти, самовиховання, самореалізації, саморозвитку, саморегуляції, співпраці, необхідні для становлення особистості, здатної без сторонньої допомоги оволодівати знаннями і способами діяльності, розв'язувати пізнавальні задачі з метою подальшого перетворення й удосконалення навколишньої дійсності. Як зауважує О.П. Грибок, на сучасному етапі розвитку вищої освіти в Україні одним із пріоритетних її завдань є підготовка фахівця з розвиненими творчими здібностями і готовністю до самостійної постановки проблем та їхнього вирішення [2;с. 178]. Ця властивість особистості формується головним чином в ході самостійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема самостійної підготовки у навчальному процесі характеризується багатогранністю та досліджувалась багатьма вченими, такими як Ю.В. Андреев, Т.В. Бунеев, В.В. Гриньков, Б.П.Єсипов, Л.В.Жарова,

І.Я.Лернер, П.І.Підкасистий, А.С.Линда, І.Т.Огородников, Н.О.Половникова, М.М.Скаткін, В.О. Тюріна, М.І. Яськов та інші. У їхніх роботах знаходимо різноманітні підходи до визначення поняття “самостійна робота”, розкриттю її суті, класифікації видів, значення в навчальному процесі. Інтерес становлять праці О.П.Грибка, Л.В. Боровик, Н.М. Генералової, О.В. Діденко, М.І. Жалдака, С.М. Морозова тощо. О.П. Грибком в результаті проведених досліджень виявлено суперечності процесу навчально-пізнавальної діяльності суб’єктів навчання між об’єктивними вимогами до рівня та обсягу знань і вмінь, необхідних для самостійного вирішення навчально-пізнавальних проблем, і реальними знаннями й уміннями у курсантів; запропонованими формами самостійної навчально-пізнавальної діяльності в умовах ВВНЗ та обмеженим досвідом участі в них курсантів; вимогами до володіння глибокими і різнобічними знаннями з загальновійськових дисциплін і обмеженою пізнавальною потребою курсантів [2].

Слід зазначити, що багато дослідників основною ознакою самостійної підготовки вважають рівень самостійності особи в оволодінні знаннями, навичками й уміннями. Так, П.І. Підкасистий розглядає самостійну роботу як засіб формування самостійності, як форму організації навчально-пізнавальної діяльності, що вимагає активності й самостійності мислення, творчості та ініціативи [4]. В.К.Буряк підкреслює, що самостійна робота особи являє собою таку форму навчального процесу, у ході якого, читаючи та вивчаючи літературу, особа здійснює активну розумову діяльність з опануванням змісту того чи іншого наукового предмету як за завданнями навчальних закладів, так і за власною ініціативою, без сторонньої допомоги [1,с.14].

В цілому самостійна робота як вид діяльності характеризується цілеспрямованістю, організацією та керівництвом.

Розглядаючи самостійну роботу як форму організації самостійної діяльності особи, Т.І.Шамова виділяє організаційну (зовнішню) та змістово-логічну (внутрішню) сторони цього поняття. До першого аспекту відноситься мета самостійної роботи, конкретне завдання, чітко визначення форми відображення результату, форми перевірки виконання роботи кожною особою; до другого висунені такі вимоги: відповідність дидактичним цілям навчання та виконання забезпечення навчально-пізнавальної діяльності на всіх рівнях пізнавальної самостійності; використання варіативних завдань, які забезпечують максимально успішне протікання самостійної роботи кожної особи [73,с.87-89].

Однак необхідність врахування нових вимог сьогодення у підготовці фахівців, наявні прогалини та суперечності у військовій педагогічній теорії і практиці, недостатня визначеність і розробленість організаційно-методичних аспектів самостійної підготовки в оволодінні навичками безпечної поведінки військовослужбовців ВВ при поводженні з вогнепальною зброєю, визначили коло наших наукових пошуків.

Метою дослідження є визначення ролі та місця самостійної підготовки в оволодінні навичками безпечної поведінки при поводженні зі зброєю військовослужбовців внутрішніх військ МВС України.

Виклад основного матеріалу. Необхідність дієвої системи навчання, виховання і мотивування військовослужбовців до безпечної поведінки при поводженні зі зброєю, висуває на перший план вимогу змін у підходах до підготовки та проведення занять з вогневої підготовки. Виконання завдань розвитку особистості фахівця повинно відбуватись передусім за допомогою формування навичок особистої безпеки у процесі спеціально організованих занять, причому навчальний процес має бути орієнтованим на різноманітні дидактичні методи та прийоми, в основі яких лежить самостійна підготовка військовослужбовців.

Практичний досвід підготовки курсантів на факультеті внутрішніх військ НАВС дали змогу звернути увагу на дослідження форм і засобів самостійної роботи з вогневої підготовки, які сприяють міцному засвоєнню знань військовослужбовцями ВВ МВС України, формуванню в них творчої активності й самостійності, вихованню позитивного відношення до навчальної праці, зростанню пізнавального інтересу в цілому та до вогневої підготовки, зокрема. Оскільки ззовні самостійна робота як засіб навчання виступає у вигляді

найрізноманітніших завдань, внутрішньо вона виявляється через пізнавальну чи практичну задачу, яка у навчанні служить своєрідним імпульсом для включення військовослужбовця в процес навчально-пізнавальної діяльності.

Ми розглядаємо самостійну роботу як один з основних методів навчання, під яким розуміємо упорядковану сукупність методичних прийомів, практичних дій і розумових операцій, за допомогою яких організується пізнавальна й практична діяльність військовослужбовців та забезпечується засвоєння ними локальної частини навчального матеріалу, побудованого навколо конкретної навчальної задачі, яка виступає частиною загальної мети навчально-пізнавальної діяльності. Вона психологічно налаштовує військовослужбовців на самостійне систематичне поповнення своїх знань і вироблення вміння орієнтуватися у потоці наукової інформації під час вирішення нових пізнавальних завдань.

На основі результатів дослідження можна зазначити, що одним з основних засобів дієвості самостійної підготовки є забезпечення реалізації певних вимог до завдань, які виносяться на самостійну підготовку: зміст завдань повинен строго відповідати конкретним дидактичним цілям навчання й виховання; у завданнях повинні використовуватися всі можливості для варіативності, яка максимально забезпечить успішне виконання самостійної роботи кожним військовослужбовцем.

В ході організації та проведення самостійної підготовки до занять з дисципліни “Вогнева підготовка” значна увага приділялась педагогічному керівництву, у завдання якого входило забезпечення особистісно-діяльнісного підходу до формування професійних знань та навичок безпечної поведінки при поводженні зі зброєю; забезпечення відповідними навчально-методичними матеріалами, комплектами тест-опитувальників з кожної теми дисципліни з збільшенням рівнів складності; здійснювався педагогічний вплив на мотиваційну сферу курсанта; створювалися умови, що спонукали курсантів до конструктивної спільної діяльності з викладачем; реалізовувалися умови, що зменшують можливість несамостійного виконання поставлених завдань; постійно контролювались та коригувались результати самостійної підготовки військовослужбовців.

Крім того, слід вказати на важливість формування у військовослужбовців уміння планувати свою самостійну роботу та навичок самоконтролю, що ґрунтується на умінні співвіднести отриманий результат з поставленою метою. Особливо ґрунтовно досліджував самоконтроль як важливий компонент самостійної діяльності А.С.Линда, який підкреслював, що необхідно навчати учнів конкретних прийомів самоконтролю, одночасно формуючи його як загальне навчальне уміння [29,с.16].

Результати оцінювання військовослужбовців з дисципліни “Вогнева підготовка”, а також проведене в зв'язку з цим опитування військовослужбовців та професорсько-викладацького складу на факультеті внутрішніх військ НАВС ілюструє наявні проблеми, дають підстави для пошуку:

1) нових підходів до розробки навчально-методичного забезпечення такої складової навчального процесу, як самостійна підготовка;

2) шляхів вдосконалення взаємодії викладацького складу та керівництва навчального закладу у питаннях підвищення ефективності самостійної підготовки курсантів; неприпустимості нецільового використання часу відведеного для самостійної підготовки курсантів;

3) умов для підвищення рівня самостійності курсантів під час вивчення дисциплін, у різних видах навчальної та службової діяльності.

Слід зазначити, що в організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності військовослужбовців важливе місце належить мотивації учіння - внутрішнім стимулам, які пов'язані з відношенням особи до самої діяльності і її співучасників. Саме мотивація та привнесення суб'єкт-суб'єктних відносин у навчальний процес і сприяють самоналагодженню й самоорганізації діяльності. Г.І.Щукіна переконливо довела, що інтерес виступає потужним стимулом активності особистості, під впливом якого всі психічні

процеси протікають особливо інтенсивно й напружено, а діяльність стає захоплюючою і продуктивною. У діяльності створюються різноманітні міжособистісні, міжсуб'єктні стосунки, що забезпечують “сприятливий клімат навчання, спілкування (співробітництво, співдружність, взаємодопомога, взаємозбагачення)” [62,с.46].

Наш досвід використання творчих завдань для самостійної підготовки військовослужбовців свідчить про недостатність тільки опанування знаннями, навичками та уміннями, слід навчити військовослужбовців самостійно здобувати необхідні знання, уміння та заставити повірити у свої сили, творчі можливості.

Однією з особливостей самостійної підготовки військовослужбовців виступає підготовчий етап до виконання самостійної роботи. Підготовка потрібна для того, щоб курсанти, починаючи виконувати самостійну роботу, мали досить знань і умінь, необхідних для виконання запропонованого завдання. Інакше робота може стати непосильною, курсанти втратять до неї інтерес і при виконанні завдання не досягнуть передбачуваних результатів. Підготовка може містити в собі повторення необхідних знань та умінь, повідомлення нових знань викладачем, проведення спостережень тощо. У процесі підготовки слід звернути особливу увагу на слабовстигаючих військовослужбовців, щоб допомогти їм упорядкувати свої знання, без яких неможливо виконати самостійну роботу. Після підготовки до самостійної роботи треба дати їм чіткі вказівки про обсяг і зміст даної самостійної роботи, про її цілі, а також про техніку виконання, якщо ця техніка їм ще невідома.

У керівництві самостійною роботою військовослужбовців треба спочатку використовувати детальний інструктаж і показ зразка роботи. У міру набуття ними досвіду самостійної роботи викладач може звільняти свою інструкцію від деталей; усний інструктаж військовослужбовців поступово замінювати різними видами письмового інструктажу; а усну підготовку до виконання завдання - виконанням самостійних робіт підготовчого характеру або використанням інструкцій, що вимагають від військовослужбовців самостійного пошуку деяких матеріалів, засобів, дій, а також інструкцій, що сприяють творчості. Потрібно також практикувати й планування роботи самими військовослужбовцями під керівництвом викладача. Необхідно всіма можливими способами сприяти розвитку у військовослужбовців конструктивних здібностей, підтримуючи їх ініціативу, творчість.

Наголосимо ще на одній особливості самостійної підготовки: яким би простим не було виконане завдання, його треба обов'язково проаналізувати. Оцінюється характер, повнота й зміст виконаної роботи. Такий аналіз необхідний з декількох причин. По-перше, відомо, що навіть при умілому керівництві з боку викладача, військовослужбовці можуть припускатися помилок в самостійній роботі, неправильно зрозуміти завдання. Якщо по закінченні роботи підсумки не підводяться і робота не коректується, то зроблені помилки можуть закріпитися. Отже, контроль, перш за все, необхідний для того, щоб закріпити впевненість військовослужбовців у правильності виконаної роботи, якщо немає помилок, і допомогти їм розібратися під керівництвом викладача в знайдених помилках, дати можливість їх виправити. По-друге, з освітньої точки зору дуже важливо, щоб викладач мав зовнішній зворотній зв'язок, тобто отримував інформацію про те, як і в якому обсязі військовослужбовці зрозуміли й засвоїли матеріал, що вивчається. Завдяки цьому з'являється можливість зробити висновок про рівень засвоєння навчального матеріалу і спланувати використання необхідних прийомів для подальшої самостійної роботи кожного військовослужбовця. По-третє, досвід показує, що перевірка знань і якості виконаних робіт має важливе виховне значення. Вона привчає військовослужбовців до ретельного виконання завдань, підтримує на належному рівні їх навчальну активність, формує в них почуття відповідальності за свою навчальну роботу, дисциплінує.

Необхідно зазначити, що зростання самостійності військовослужбовців не спрощує керівні функції викладача, а навпаки - вони стають більш складними й набувають своєрідного характеру. Викладач планує і організовує діяльність військовослужбовців у процесі виконання ними індивідуальної самостійної роботи, інструктує окремих осіб, організовує обговорення результатів роботи; повинен вчити долати труднощі, націлювати

увагу військовослужбовців на основне. Прийоми й засоби, які він використовує, мають відповідати різним рівням самостійної діяльності і забезпечувати різну міру допомоги у навчанні. Тільки враховуючи рівень життєвого й навчального досвіду військовослужбовців, можна прогнозувати ефективність навчання.

Висновки. Основними особливостями самостійної підготовки військовослужбовців ВВ МВС України до занять з вогневої підготовки та до оволодіння навичками безпечної поведінки при поводженні зі зброєю слід визнати такі: самостійна робота як вид діяльності характеризується цілеспрямованістю, організацією та керівництвом; процес проведення самостійної підготовки потребує постійного аналізу і вдосконалення; наявність підготовчого етапу до виконання самостійної роботи; необхідністю постійного контролю та коригування з боку як викладача, так і військовослужбовця; забезпечення певного рівня мотивації до самовдосконалення, досягнення професійної майстерності, а також формування вольових якостей, світогляду, розвитку інтелектуальних і моральних сил військовослужбовців. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів означеної проблеми, тому потребує здійснення подальших наукових пошуків.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Буряк В.К. Самостоятельная работа учащихся: Кн. для учителя. /В.К.Буряк/ - М.: Просвещение, 1984. - 64 с.
2. Грибок О. П. Аналіз стану проблеми творчої пізнавальної самостійності курсантів вищого військового навчального закладу /О.П.Грибок // Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – К.: ВІКНУ, 2006. – Вип. № 4 – С. 178–184.
3. Лында А.С. Методика формирования самоконтроля у учащихся в процессе учебных занятий. / А.С. Лында /- М.: Педагогика, 1973. - 137 с.
4. Пидкасистий П.И. Самостоятельная деятельность учащихся. Дидактический анализ процесса и структуры воспроизведения и творчества. /П.И. Пидкасистий/. - М.: Педагогика, 1972. - 184 с.
5. Шамова Т.И. Активизация учения школьников. /Т.И. Шамова / - М.: Просвещение, 1982.
6. Щукина Г.И. Активизация учебно-познавательной деятельности учащихся в учебном процессе /Г.И. Щукина / - М.: Просвещение, 1979. - 160 с.

Рецензент: д.т.н, проф. Вишнівський В.В., старший науковий співробітник науково-дослідного центру Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Шепель С.И., Гуртовий Д.Е.

ОСОБЕННОСТИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ В ОВЛАДЕНИИ ПРИВЫЧКАМИ БЕЗОПАСНОГО ПОВЕДЕНИЯ ПРИ ОБРАЩЕНИИ С ОРУЖИЕМ ВОЕННОСЛУЖАЩИМИ ВВ МВД УКРАИНЫ

В статье определяются особенности самостоятельной подготовки в овладении навыками безопасного поведения при обращении с оружием военнослужащими ВВ МВС Украины в процессе изучения дисциплины “Огневая подготовка”.

Keywords: self-training, professional activities, skills, safe behavior, military, weapons, fire training.

Shepel S., Gurtovyi D.

FEATURES OF INDEPENDENT PREPARATION IN MASTERING BY SKILLS OF SAFE BEHAVIOUR AT THE REFERENCE WITH THE WEAPON MILITARY MEN OF THE MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS OF UKRAINE

In the article the features of independent preparation in mastering by skills of safe behaviour are defined at the reference with the weapon military men of the ministry of internal affairs of Ukraine in the course of discipline studying “Fire preparation”.

Keywords: self-training, professional activity, skills, safety behavior, military personnel, weapon, marksmanship training.